

id. Frivaldszky János:

AZ OZORÓCZKYAK A JÁSZSÁGBAN

Eredet és megtelepedés

Az Ozoróczy régi nemesi család. Trencsén megyében Bán melletti Ozor, később Ozoróc, Ozorovce birtokosai. Első tulajdonosát, Hotszlovot 1234-ben említik. 1474-től főága felveszi az Ottlik nevet.¹

Jászberényben 1720-ban már jelen van az Ozoróczy család, 1745-ben a redempciókor földet vált meg.² Ecsalád feltétlenül a nemes Ozoróczyak egy ága lehet, bár a Jászságban nemességük elismertetését soha meg sem próbálták. Ez azonban egyáltalán nem meglepő, mert a redemptusok kiváltságai csaknem azonosak voltak a nemesekével. A család magát Ozoroszkynak nevezi, a környezete Ozoróczyknak, amint a magát Frivaldszkyknak nevező családot addig nevezték a Jászságban Fridvalszkyknak, amíg végül ők is elfogadták ezt a névmódosítást.

Az első két generáció

A családról az első adatunk az, hogy Jászberényben 1714-ben Ozoróczy András (1684k-1751) vargamester feleségül veszi Halasi Ferenc özvegyét, Bartal Erzsébetet. A házasságból három gyerek születik, akik közül egyséket Varga néven kereszteltek meg. Ozoróczy Ágnes (1716k. - 1781) Pecsényánszky Jánoshoz ment feleségül, Ozoróczy Erzsébet pedig Tóth Lőrinchez, majd megözvegyül, s 1764-ben végrendelekzik fél kötel szántóról és kaszálóról, valamint szőlő ingatlanról, továbbá három lóról és egy borjas tehénről. Nő létere iskolát végzett, nevét Ozoroszki Erzsébethnek írja alá. Az egyik tanúja bátyja, Ozoróczy János³ (1715-1790). Őt szintén kitanították, sőt, tanító lett, népszerű ember. 1760-ban szérűskertjét a város megveszi, majd ispotályt létesít rajta.⁴ Nemzetes címet viselt, sokszor újraválasztották a főbírói tisztségben, élete végéig szenátor volt. 1742-ben feleségül veszi Mizsei (Mizser) Erzsébetet (1724-1803), öt fiúkról és két lányukról (Erzsébet, sz. 1747. Anna, sz. 1751.) tudunk. A hosszú kort megélt Mizser Erzsébet 1801-ben végrendelekzik.

¹ LUKINICH 1937 III. 544 old.; FEKETE-NAGY 322. old.; SZLUHA 2006 469, 482. old.; Trencsén-megyében 1629-ben címeres levelet kap egy Ozoróczy alias Czimeney család is, amelynek kapcsolata a előbb említett családdal tisztázatlan. Trencsén-megyében 1725-1731-ben a nemesek közt ezek az Ozoróczyak már nem szerepelnek, (SCHNEIDER) a szomszédos Nyitra-megyébe költöznek át, mert ott 1731-ben, majd az 1754/55-as nemességvizsgálatkor elismerik az Ozoróczyak nemességét. (NAGY IVÁN VIII. 310.) Megtalálható 1836-ból az Ozoróczy család pecsétlenyomata Szatmár megye levéltárában is. (KEMPELEN VIII. 110. ; BILKEI GARZÓ 72.)

² FODOR, 186. old.;

³ SzL V.1.h Capsa 26. fas. 3. no. 7.

⁴ SUGÁRNÉ 2006 10-11. old.

Vagy két tucatnyi rokonnál, ismerősnél van letétben-kölcsönben 50-100 rajnai (rénus) forintnyi összegekben vagyona, ezt mind kegyes célokra fordítja azon kívül, hogy az addigra már megholt Mátyás fia árváinak is juttat belőle. Házát Antal fiának hagyja, aki őt gondozta.⁵ Férje végrendeletét nem ismerjük. Fiai végrendeletéből azt lehet következtetni, hogy négy kötel puha földet és egy kötel tanyaföldet, valamint valamennyi szőlőt és kézpénzt hagyott örökbe. Az ingatlanokat a négy Berényben maradt fiú elnegyedelte, a Jászfényszarura elszármazott testvérüket pénzzel elégítették ki.

A Jászság Magyarország legkevésbé iparosodott vidéke volt, nem véletlen, hogy az első Ozoróczky betelepülését mint mesteremberét, szívesen látták. Azzal, hogy gyerekeit – még lányát is – kitanítatja, komoly előnyt ad számukra. A redempció idején már helyi lakos, tud élni a lehetőséggel, ellentétben sok olyan, a redempció hírére érkező bevándorlóval, akik lába alól néhány év alatt kicsúszik a megváltott föld, a hely, a gazdálkodás ismeretének hiánya miatt.

A harmadik generáció

A legidősebb fiútól, Ozoróczky Mátyástól (1743-1792) származott le a család főága. Őröla majd még részletesebben lesz szó. Öccsei is jelentős személyek voltak.

A második fiú, Ozoróczky János (1754-1822) szűrszabó mester volt és jegyzői tisztséget is viselt, felesége Molnár Rozál (1760k-1832). Amikor 1822-ben meghal, négy fiára és Rozália lányára hagyja vagyonát: Házát és kertjét maga szerezte, ez József és Károly fiaié, ennek fejében Jánost (1787-) és Menyhértet (1797-) 150 forint illeti meg. Ami földjeit illeti, a saját szerzeményű 3 kötel puha föld a hatvani útnál Jánosé, Setár Rétjén lévő Menyhérté, a szolnoki útnál, a Sóstónál 2 darab Kondor föld és 14 sor szőlő Józsefé és Károlyé közösen. A Belső új hegyen lévő szőlő a négy fiúé, ugyanott 40 sor szőlő Rozáliáé. A zálogos földek hitvese pénzéből valók, ezekkel ő rendelkezik. A végrendelező írástudatlan volt.⁶

A harmadik fiú, Ozoróczky András (1758-) Jászfényszarun lett főjegyző, ott alapított családot.

A negyedik fiú, Ozoróczky József (1760-1807) szenátor volt Jászberényben. Feleségétől, Szatmári Erzsébettől született gyerekei: Lőrinc (1791-), József (1793-) egri lakos, Klára 1803-tól Horváth Antalné, Erzsébet (1788k-1820) Ágoston Andrásné, valamint Rozália és Júlia (1801-) 1817-ben osztályos egyezséget kötnek. Ágoston András postamester neje, Ozoróczky Erzsébet (-1820) a jászberényi nagytemplom alatti kriptában van eltemetve.⁷ Az egri Ozoróczky József fia, Ozorószky Alajos (Lajos) az 1848-as szabadságharcban a 134. honvéd zászlóaljnál számvevő főhadnagy

⁵ SzL V.1.h Capsa 26. fas. 1. no. 25.

⁶ SzL V.1.h Capsa 26. fas. 3. no. 17.

⁷ SUGÁRNÉ 2006 133. old.

volt,⁸ 1854-ben pedig Feldebrő jegyzője. A Jászságon kívülre kerülve, redemptus föld nélkül, elismertette nemességét. Heves- és Külső Szolnok-megye levéltárában ugyanis előfordul az Ozoróczky család pecsétlenyomata.⁹ Ebből is arra következtethetünk, hogy a jászsági Ozoróczkyak az azonos nevű nemesi család egy ágát képviselik.

Az ötödik fiú, Ozoróczky Antal (1768k-1831) szücsmester volt, 1802-ben hadnagyi tisztséget viselt Jászberényben.¹⁰ 1789-ben feleségül veszi Kovács Erzsébetet (-1810), akit, amikor meghalt, a jászberényi nagytemplom alatti kriptába temettek el.¹¹ 1811-ben Kovács Ágnes (1761.k. – 1831.u.) veszi feleségül, akiről nem tudjuk, hogy az első feleség rokona volt-e. Antalnak gyereke egyik feleségétől sem maradt. Amikor a kolerajárványban a betegséget megkapva már halálán van, s szólni sem tud, felesége diktálja le a végrendeletet. Ebben minden szerzett vagyont (1000 forint kintlévőséget, valamint a vett földjeit eredeti tulajdonosainak visszaadva az érte visszaveendő vételárat) mind egyházi célra hagyja. „Ősi birtokai” – t. i. amit örökölt – úgy mint 1 kötel tanya, 1 kötel „puha” föld, az Ozoróczkyaké. Ozoroszki Gáboré (1801k-1846), bátyja unokájáé a borjas tehén is. A ház, kert, a 32 sor szőlő 2/3-ban az Ozoróczkyaké, 1/3-ban a Kovács családé.¹²

Az Ozoróczkyak főága

A főág megalapítója, Ozoróczky Mátyás (1743 -1792) rendkívül sikeres ember. Hatalmas vagyont és nagy tekintélyt szerez, 1788-ban vásárbírónak választják,¹³ 1791-ben templombírónak.¹⁴ Feleségétől, Horthi Annától (1751k -1792)¹⁵ tíz felnőttkort megért gyermeke maradt:

Ozoróczky Anna (1768-) vak volt.

Ozoróczky János (1769-1831.e.) Jászapátin volt községi főjegyző az 1790-es években,¹⁶ 1805-től jász kerületi biztos, (felesége László Teréz). Az ő fia Ozoróczky Gábor (1801k-1846), 1842-ben jász kerületi jegyző volt, 1845-ben kerületi alügyész, felesége Görög Rozál.

Ozoróczky Mátyás (1771-1837) felesége Kovács Anna (1794-1846) volt. Gyermekeik: Ozoróczky Mátyás, aki Péter (-1888) néven ferences lett, Ozoróczky Anna Magdolna (1813-1896), Fridvalszky Mátyásné és Ozoróczky István (-1865), jászladányi jegyző, majd főbíró.

⁸ BONA I-II. 616.

⁹ OROSZ 364. old.

¹⁰ SzL IV.1.a. 150/1802 IV. 7.

¹¹ SUGÁRNÉ 2006 133. old.

¹² SzL V.1.h Capsa 26. fas. 3. no. 16.

¹³ SUGÁRNÉ 2006 65. old.

¹⁴ SUGÁRNÉ 2006 59. old.

¹⁵ SUGÁRNÉ 2006 10. old.

¹⁶ SCHEFTSIK I. 149. old.

Ozoróczky Ignác, (1773-1835) neje 1797-től Bagi Szabó Rozál (1775-1831). Gyermekai: Ozoróczky Antal (1805k-1864), akinek neje Velykei Veronika (1802.k.-1874), és Ozoróczky Franciska (1797-), 1818-tól Jankovics Jánosné. Ez utóbbi gyermekei Jankovics Mária-Rozál (1833-), 1860-tól Pecsényánszky Imréné és Jankovics Teréz (1835-), 1860-tól Fridvaldszky Józsefné. Szintén Ignác lánya Ozoróczky Anna (1808.k.-) 1836-tól Muhoray Mártonné.

Ozoróczky Teréz (1776k-1822), 1793-ban Frivaldszky Mihály (1770-1843) birtoktalan nemes szűcs felesége lett. Ők gondoskodtak Teréz vak nővéréről, Annáról.

Ozoróczky Klára (1777-), 1796-tól Böjti Józsefné.

Ozoróczky Imre (1779-) szűcsmester, neje Kovács Borbála.

Ozoróczky Erzsébet (1782-), 1802-től Veres Istvánné.

Ozoróczky Krisztina (1785-) Fajka Albertné; végül

Ozoróczky (Ozoroszky) Ferenc (1788-), 1815-ben jászkiséri plébános, majd 1842-től Egerbakta plébánosa. Végrendeletében 500Ft-os tanulmányi alapot hozott létre.¹⁷

Hogy hogyan tudott tíz gyereket kellő anyagiakkal útnak indítani Ozoróczky Mátyás, az kitűnik a végrendeletéből.

Úgy rendelkezik, hogy apja mellé temessék a fehértói temetőben. Lelkéért szentmisét kér, a templomtorony építésére 100 rénus (rajnai) forintot hagy. „Kevés javainak” hosszas felsorolása következik ezután. Gombosnétől vette házat és szerűskertjét 100 Rhft-ért, Nyiri Istvántól négy kötel puha földet 300 Rhft-ért, a várostól kapott négyszer fél kötel puha földet, Bagy Józseftől egy kötel puha földet 100 Rhft-ért, az apai örökség 1 kötel puha föld, Kollár Györgytől fél kötel tanyát 120 Rhft-ért, a várostól kapott két kötel tanyát, Sági Antaltól fél kötel tanyát és másfél nyilast 310 Rhft-ért, Demkó Ferenctől fél kötel nyilast 40 Rhft-ért, apai örökségből egynegyed kötel tanyát, mindezt örökös jussal; ezenkívül egy sor zálogföldet, puha földet és nyilast egyenkint 30-50 Rhft-ért.

Szülői sem kevesek. Kiváltotta nagyapja szülőjének felét Mihálovits Józseftől, vett még 20 út szőlőt Eröss Istvántól 310 Rhft-ért, Sági Antalától 10 utat 50 Rhft-ért.

Járó jószágá hat jármos ökör, 2 hámos ló, három borjas tehén, nyolc tinó, két üsző, 4 öreg kanca, két kancacsikó.

Mindezt feleségére hagyja élte fogytáig, ezután a fiúk és „nyomorult Anna lánya” egyenlően osztozzanak belőle. A többi négy lány az öt fiútól és Annától 30-30 Rhft-ot kapjon. A szülőkből fiúk és lányok egyformán részesednek. A házat egyik fia váltsa magára. Mindez csak azután történhet meg, miután minden gyereket kiházasították.

A végrendeletet Ozoroszký Mátyásnak írja alá,¹⁸ amiben az az érdekes, hogy a szlovákban a nevet valóban így hangsúlyozzák. Még az is lehet, hogy tudott valamennyit nagyapja anyanyelvén. Özvegye még abban az évben szintén meghal. Az

¹⁷ ÉRT JB 1872/73- 1879/80;

¹⁸ SzL V.1.h Capsa 26. fas. 3. no. 6.

osztozás a legkisebb lány, Krisztina 1805 táján történt férjhezmenetele után történhetett meg. A végrendelet végrehajtása évtizedekre nyúlt.

Felvetődik a kérdés, honnan volt az öröknyagnak ekkora vagyona, hiszen az apai örökséget megsokszorozta. Itt arra lehet gondolni, hogy felesége, Horthi Anna valószínűleg nagy összegű pénzt hozhatott a házasságba, amin ő zálogföldeket szerzett, majd olcsón tulajdonokat olyan redemptusoktól, akik nem tudtak jól gazdálkodni.

Ozoróczky Mátyás hagyatéka

Erre mindjárt Ozoróczky Teréz (1776+-1822) férje a példa. Úgy tűnik, Fridvalszky Mihály nem nagyon értett a gazdálkodáshoz. 1793-ban házasodott meg, magukhoz vették a vak Annát, de egyelőre csak a férj mesterségéből éltek. Az örökségből semmit sem láttak egyelőre, ezt a fiúörökösök kezelték. 1805-ben 300 rénus Ft kölcsönt kért sógorától, Ozoróczky János jáász kerületi biztostól. Ez kamataival 1818-ra már 487 Ft-ra nőtt. Közben megkapta Anna részét. Ennek révén 1806-tól 4 1/2 kaszás III. osztályú rétje lett, szántóföldje pedig 8 (magyar) hold, II. osztályú.¹⁹ Ekkor eladott „nyilas” földjéből 350 Ft-ért, meg szűcs munkával, bor és széna árával is törlesztett a sógornak. Ennek ellenére 1828-ra még maradt özvegy Ozoróczky Jánosné László Terézia szerint 30 Ft adóssága, amiért pert is indított 1834-ben, amit 1836-ban megnyert.²⁰ Időközben azonban 1824-ben Fridvalszky Mihály Ozoróczky Antaltól (1768k-1831) is felvett 400 Ft-ot. Ennek özvegye, Kovács Ágnes is pert indított ellene 1834-ben. Fridvalszky Mihály azzal védekezett, hogy valamit már törlesztett, egyébként is, amikor a hitelező 1831-ben kolerában meghalt, halálos ágyán a család jelenlétében elengedte a tartozást. Az adóslevél széttépésére azonban akkor senki nem gondolt, ezért megítélték ellene a keresetet, fellebbezés után is.²¹

Fridvalszky Mihály viszont feleségének és annak négy lánytestvérének nevében azért indított – szintén 1834-ben – pert az öt Ozoróczky fiú ellen, mert apjuk 1792. évi végrendelete a lányoknak is juttatott örökséget, amit ezek eddig nem kaptak meg. A per sokszoros fellebbezéssel 1846-ban zárult, a keresetet itt is megítélték.²²

A Fridvalszkyak földnyilvántartása alapján az Ozoróczky Teréz által örökölt szántó 5 1/2 magyar hold, a szőlő 2 kapás lehetett, ennyit nőtt ugyanis az 1842-ben elhunyt Mihály örökösének birtokállománya a per végén, 1846-ban.²³ Az így szerzett föld egy részét azonban nem tartották meg, a Tarnán túl nevű dűlőben 4 pözna „nyilas” szántóföldet, és a Belső Újhegyen 13-16 sor szőlőt még 1846-ban eladták 535 Ft-ért

¹⁹ SzL V.1.e. 1795-1843 (1-4 old.) (OL, 40697-40710 tek.)

²⁰ SzL IV. 5.b.1834/30/1/15;

²¹ SzL IV. 5.b. 1834/30/1/10;

²² SzL IV.1.a. 1839: Sec. Civil. 21.: 1844: Sec. Civil. 50. (OL, 21214. tek.) SzL IV. 5.b. 1834/30/1/71; SzL V.1.a., 1834: 78. ; 1835: 318. ; 1837: 822. ; 1846: 1138 jkv.

²³ SzL V.1.e.1844-1849 (4 old.) (OL, 40710-40715 tek.);

Ozoróczky Gábornak. Ugyanők eladták még az Alsó rét dűlőben lévő 4 hold kaszálójukat is 743 Ft-ért²⁴ adósságaik törlesztésére. 1847-ben eladták a Szent Imre (más helyen: Szent János) képénél lévő egy kilás kenderföldjüket is 45 Ft-ért. 1851-ben eladták a 8 éve (1843-ban) örökölt, a Pást szélében nevű dűlőben lévő 2 1/2 hold földet 189,20 Ft-ért.²⁵

Ozoróczky Mátyás végrendeletében ugyan egyenlően kívánt adni minden gyerekének, végeredményben a vagyon mégis oda került, ahol jól tudtak gazdálkodni vele. A dolgot csak az csúfítja el, hogy az Ozoróczky-fiúk vissza is éltek birtokon belüli voltukkal, húgaik járandóságát évtizedekig visszatartották

A család hattyúdala

Ami a legfiatalabb generációkat illeti, Ozoróczky Antal (1805.k. - 1864) fia, Ozoróczky János (1833-1905) huszárörmester aljegyző lesz, 1874-ben pedig az akkor alapított Jász Múzeum első igazgatója.²⁶ E tisztsége révén ő a család jelenleg legismertebb képviselője.

Ozoróczky Mátyás (1771-1837) idősebbik fia, Ozoróczky Mátyás Péter néven ferences szerzetes lesz. Rokonával, Muhoray János ferencessel együtt tartja újmiséjét 1834. október 5-én Jászberényben, amelyen jelen volt mindkettőjük rokona, Ozoróczky Ferenc jászkiséri plébános is. A népnyelvű prédikációt vendégként Fridvalszky Mátyás ferences, a szolnoki rendház vikáriusa tartotta, az említett Fridvalszky Mihály fia, eredeti nevén Imre (Jb. 1799-Szeged 1861), aki 1819-ben Jászberényben lépett be a rendbe.²⁷ Szolnokot megelőzően Gyöngyösön volt több évig. Amikor 1847-50 közt Füleken lesz házfőnök és plébános, vele van Ozoróczky Péter is,²⁸ aki 1888-ban hal meg Jászberényben.²⁹

Mátyás kisebbik fia, Ozoróczky István Jászladány főjegyzője volt 1836-1846 között.³⁰ 1851-ben jászladányi főbíró lesz, másokkal együtt Kossuth-párti felkelés szervezésének vádjával letartóztatják.³¹ 1854-től 1860-ig ismét főbíró, majd utóljára 1863-ban is.³² „A vezetés legdinamikusabb, a nép bizalmát mindenkor bíró vezetője” volt. Ezt követően mint tanácsos „a község irányításában, a nehéz időszakban a legnehezebb feladatok vállalásával Jászladány küzdelmes életét tevékenyen szolgálta. Egész életét itt élte le.”³³

²⁴ SzL V.1.j., 1846: 25, 74 és 174 jkv.

²⁵ SzL V.1.j., 1847: 337 és 492 ;SzL V.43.d. 1851: 344 jkv.;

²⁶ SUGÁRNÉ 2006 43. old. ; BLÉNESSY 7, 19, 110 old.

²⁷ Ferences Rend Levéltára, Historia Domusok: Jászberény (OL, 26612 tek.);

²⁸ PL XII.a. Tabulae mutationis, 1846-1886

²⁹ SUGÁRNÉ 2006 98. old.

³⁰ GAÁL II. 97. old.

³¹ SUGÁRNÉ 1995 14. old.; GAÁL II. 9. old.

³² GAÁL II. 97. old.

³³ GAÁL II. 7. old.

Oszoróczky ladányi főbíró leánya és örököse a vallásos katolikus Oszoróczky Mária (-1906) volt. Jelentékeny birtoka volt Jászladányban, 1883-ban pl. a ladányi határ szélén fekvő, 179 kh 898 nöl méretű, egész 37. dűlő az 552. hrsz.-on az ő tulajdonában volt,³⁴ de volt tanyája is Tulamilléren 1880-ban, a 106. dűlőben,³⁵ amely a Millér kanyarulatában, annak partján terült el. Első férje Pethes József volt, aki 1864-1867 években volt Jászladány főbírója,³⁶ ennek halála után Izsó Lajos (-1911) orvos. 1902-ben végrendeletet készít, amelyet majd csak az öt túlélő férje halála után hajtanak végre. Gyermekei, testvérei nem lévén apai és anyai unokatestvérei, s azok leszármazottai öröklik földbirtokát, a jászladányi házát a szegények javára adja alapítványként.

A jászladányi, un. Dabi temetőben vannak Izsó Lajos, felesége Oszoróczky Mária, ennek apja Oszoróczky István volt főbíró és felesége, Pethes Mária kovácsoltvas kerítéssel körbevett sírjai.³⁷

Az 1912. január 14-én tartott „rokoni tanácskozáson” a szép számú örökösök úgy döntenek, hogy a földeket felparcellázzák és úgy adják el. A sebeséri 180 kat. h tanyaföld tanyájához mérnek ki 60 holdat, felét a jobb, felét a gyengébb földből, a többbit felosztják, a jobb minőségűeket 5-20 holdas, a gyengébbeket 15-30 holdas parcellákban. A hollókúti 36 holdat négy részre osztják, 6-10 holdnyi parcellákra. A 111 hold területű tenkei ingatlan tanyaépülete mellé mérnek ki 40 holdat, a többbit 5-10 holdas parcellákra osztják. Végül a 14 holdas lóherést 1-1 holdas részekre osztva értékesítették.³⁸

A család a Jászságban ma már nem él. Megtalálható viszont az Oszorovszky család pecsétlenyomata a 19. századi Pest-megye levéltárában.³⁹ Az Oszoróczky név előfordul jelenleg is a budapesti telefonkönyvben is.

OSZORÓCZKY MÁRIA VÉGRENDELETE.

Jászladány szeptember 1ső 1902 évben

A Mindenható Isten szent nevében! Írom ezen végrendelezésemet nyugodt lelki állapotban ment minden neheztelés, vagy mások befolyásától egyedül azon gondolattól vezéreltetve, hogy senki sincsen biztosítva a jövő óráról sem, én sem tudhatom, hogy az örök igazság mikorra mérte ki életemnek végét, azért végóhajtásomnak kifejezését saját kezűleg megírom és kívánom, hogy az illetők is lelki ösmeretesen azt megtartsák mint minő lelki igaz érzellemmel én azt írom ezen soraimat, hogy lelkem megnyugvását leljem ezen intézkedésem által és békével

³⁴ GAÁL II. 73-74.. old.

³⁵ GAÁL II. 110. old.

³⁶ GAÁL II. 97. old.

³⁷ Jelenleg is

³⁸ Oszoróczky Mária utáni örökség iratai, a szerző birtokában.

³⁹ KÖSZEGHI 273. old.

megnyugodva térjek az örök Istenséghez, ajánlom lelkemet a mindenható oltalmába és azokat, akiket hozzám tartozóknak tartok és tekintek azért aképen intézkedem:

1. ször. Összes ingatlan földbirtokomat amit elhunyt áldott emlékü jó szülőimről örököltem és amit már mint Dr Izsó Lajosné vettem, részint az eladott instrukciókból, részint a pusztai Bene és Pálosi földek árából, ami telekkönyvileg is nevemen van, hagyom férjem, Dr Izsó Lajosnak élete fogytáig haszonélvezettel oly feltételekkel, hogy a birtok oly tisztán és adósság mentesen mint ahogy most van, menjen át a rokonaimra akik azt örökölni fogják, kivéve még az osztatlan legelőföldeken kívüli földbirtokomat örökjogon rokonaimnak hagyom megbonthatatlanul a következők, elhunyt édes jó apám testvéreinek gyermekeik és utódaik úgymint Cseh Menyhértne Friedvalszky Erzsébet⁴⁰ és utódai; Friedvalszky József⁴¹ és utódai ideértve Friedvalszky Magdolnától⁴² származott két leánykát Podhorny Erzsébet és Mariskát és Friedvalszky Sándor⁴³ és utódai és Friedvalszky Terézia⁴⁴ Gyurkó Jánosné és utódait, továbbá Vas Istvánt de mivel annak gyermeke törvényes utóda nincsen, az őt illető részét csak haszonélvezettel kapja, halála után pedig a fent nevezett rokonaim egyenlő arányban örököljék a fele részét földbirtokomnak – a másik fele részét örök jogon kapják elhunyt édes jó anyám testvéreinek gyermekei és utódai, úgymint Sárosi Albert és utódai, Sárosi Gyula és utódai, Sárosi Sándor és utódai vagyis törvényes gyermekeik fele birtokomnak 2/3adát, egyharmadát pedig Sárkány Mária Zsembek Jánosné és gyermekei örököljék. Gyömöreiné Pethes Ilonkának hagyom nagy ezüst tálczámat és hozzá való teás kanna tej czukor tartóval, amik „OM” monogrammal vannak jegyezve fogadja tőlem jó szívvel.

2. szor Lakóházamat a hozzá tartozó fundus és melléképületekkel szinte Dr Izsó Lajos használja élete fogytáig vagy még Jászladányban lakik, úgy szinte a külső szérős nagykertet: azután Jászladány községé legyen örök tulajdonnak, azon meghagyással, hogy legyen a ház szegény betegek ápodája, úgy a nagy szérős kertet, ha eladódik annak az ára is a szegény betegek fenntartására fordíttasson, és hagyományozok még 12 ezer azaz tizenkettőezer koronát ami a jászladányi takarékbába van elhelyezve a nevemre szóló takarékpénztári könyvecskére írva, azon meghagyással, hogy halálom után azonnal a szegény betegek javára fordíttasson a kamatja, hű gondozással, lelkiismeretes kezeléssel. Áldja meg Istenem szülőföldieimet minden jóval.

3. szor. Hagyok a jászladányi templomnak 800 száz azaz nyolczszáz koronát, hogy évenként elhunyt édesapám lelki üdvéért márczius 16-án egy szentmise szolgáltatás-

⁴⁰ (1841-1914 u)

⁴¹ (1838-1907)

⁴² (1865-1889), Frivalszky József leánya

⁴³ (1850-1939)

⁴⁴ (1853-1937)

son, úgy szintén édes anyám Pethes Mária lelkéért július 25-én és elhunyt férjem Pethes József lelkéért szeptember 22-én és az én lelki üdvömért Mária napja körül egy-egy szent mise áldoztasson értünk, én is kérem a jó Istent, hogy lelkünk megtisztulva térjen teremtő Istenünkhöz.

4. szer. Hagyok a Besenyszögi templomnak 400 száz azaz négyszáz koronát elhunyt nagyszülőim, Pethes József és Pál Julianna lelki üdvökért évenként Besenyszögi templomban az egek urához egy-egy szentmise szolgáltatasson.

5. ször. Hagyok az alattányi templomnak 200 száz azaz kettőszáz koronát, hogy elhunyt rokonom Pintér Róza Pinza Nándorné lelkéért évenként egy szentmise szolgáltatasson szept. 16-án.

6. szor. A jászladányi Jézus társaságnak 100 azaz száz koronát hagyok és magamat ajtatos imáikba ajálva emlékezzenek meg rólam elhunyt tagtársokról.

7. szer. Jászladányi Mária társaságnak szinte 100 száz, azaz száz koronát, kérem imádkozzanak elhunyt tagtársukért, hogy lelkem megtisztulva térjen teremtő Istenünkhöz.

8. szor. Ami a halott társulatból⁴⁵ esik részemre illeték, aztat férjem halálom után ossza ki, az a házi szegényeké.

9. szer. Cseh Józsi rokonomnak hagyok 4000 ezer azaz négyezer koronát, mint végrendelet végrehajtójának nevezem ki, ismerem igazságos jó voltát, azon meghagyással, hogy mindenben óhajtásom szerint intézkedjen, Őz. Cseh Menyhértét, szeretet rokonomat kérem, hogy férjemmel elintézzék, hogy ezüst neműmből minden rokonom kapjon, vagy ruhaneműmből tőlem. Cselédjeimet is részesítsék házi holmi-aimból, ha szegény Muhoray Borbála engemet túlélne, fehéreneműmből a neki szükséges tárgyakkal elláttasson, és kérem férjemet, gondoskodjon ezután is róla.

10. szer. Minden ingóságaim, ami a házban és udvarban található, az a férjemé legyen, a fent a túloldali pénzhagyományozásaimat halálom után férjem az illetőknek fizesse ki az illetőknek. Temetésem a legegyszerűbb legyen, hogy több maradjon férjem és rokonaimnak és a szegény szenvedőknek ez a végóhajtásom.

Isten áldását kérem reátok szereteteim imádkoztatok érettem; Isten oltalmába ajánlom lelkemet és titeket kedveseim emlékezzetek meg rólam. Isten hozzátok örökre, áldásom reátok ez a végső óhajom.

Izsó Lajosné Ozoroszy Mária írtam saját kezemmel ezen végrendelkezésemet 1902. szeptember 1ső

Vad Irma utóirat. A nálam lakó szeretett rokonomnak hagyom a jászladányi takarékpénztárba nevemen lévő részvényeimet, 50 drbot és 6 ezer azaz hatezer koronát és 12 személyre ezüst evőeszközeimet egy dobozba ami el van helyezve, nevem bele vésvé nincsen azokba, és ami egy leánynak szükséges ágy és asztal

⁴⁵ temetkezési társulatból

neműt, és ha férjhez megy, férjem minden szobabeli butorral illően elássa és reménylem és hiszem hogy férjem még jobban fog róla gondoskodni, mivel neki Vad Irma közelebbi rokona azért jó szívére kötöm és figyelmébe ajánlom. Isten áldása rátok ez a végóhajtásom szeretett nőd Ozoroszky Mária saját kezûleg írt végrendeletét mint hiteles tanuk a mai napon aláírtuk.

Kelt Jászladányon 1906 évi szeptember hó 30án.

Ticska László⁴⁶

Vincze Gábor⁴⁷ tanúk.

Források

- Ferences Rend Levéltára, Historia Domusok: Jászberény
 PL XII.a. Pest megyei Levéltár (Váci Fiók): Ferenc Rend Váci Rendházának iratai.
 SzL IV.1.a.: Szolnoki Levéltár: Jász-Kun kerület nemesi közgyűlési jkv.(1732-1848)
 SzL IV.5.b.: Szolnoki Levéltár: Jász-Kun kerület polgári perek (1701-1854)
 SzL V.1.a.: Szolnoki Levéltár: Jászberény város tanácsülési jkv. (-1848)
 SzL V.1.e.: Szolnoki Levéltár: Jászberény városi feudális kori összeírások (1741-1846)
 SzL V.1.h.: Szolnoki Levéltár: Jászberény városi végrendeletek.
 SzL V.1.j.: Szolnoki Levéltár: Jászberény város. Adás-vételek jegyzőkönyve (1835-1848)

Irodalom

- BILKEI GARZÓ: Bilkei Garzó Bertalan: Szatmár vármegye nemes családjai. Nagykároly, 1910.
 BLÉNESSY: Blénessy János: Jászberény természeti viszonyai és élete. Jászberény
 BONA: Bona Gábor: Hadnagyok és főhadnagyok az 1848/49. évi szabadságharcban. I-II. Bp. 1998.
 ÉRT JB: A jászberényi kat. gimnázium értesítői 1844-1900/01
 FEKETE-NAGY: Fekete-Nagy Antal: Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában. IV. Trencsén vm. 1941
 FODOR: Fodor Ferenc: A Jászság életrajza, 1942
 GAÁL: Gaál István: Jászladány története. I-III Jászladány, 1999-2000
 KEMPELEN: Kempelen Béla: Magyar nemes családok
 KÖSZEGHI: Köszeghi Sándor: Nemes családok Pest vármegyében Bp. 1899

⁴⁶ Tanító, 1892 óta nyugdíjban (GAÁL II. 27)

⁴⁷ Községi képviselő testületi tag (GAÁL II. 29.)

- LUKINICH 1937: Lukinich Imre: A podmanini Podmaniczky család oklevéltára I-V. Bp. 1937-1942
- NAGY IVÁN: Nagy Iván: Magyarország családai czimerekkel és leszármazási táblákkal. 1-12.k. Pest 1857-1865.
- OROSZ: Orosz Ernő: Heves és volt Külső-Szolnok egyesült vármegyék nemesi családjai, Eger, 1906
- SCHEFTSIK: (Scheftsik György szerk.): Jász Nagykun Szolnok vármegye múltja és jelene. Pécs, I-II. 1935
- SCHNEIDER: Schneider Miklós: Trencsén megye 1725-32. évi nemesség vizsgálatai. Szombathely, 1938
- SUGÁRNÉ 1995: Sugárné Koncsek Aranka: Jász történelmi arcképcsarnok. Jászberény, 1995.
- SUGÁRNÉ 2000: Sugárné Koncsek Aranka: A szegénygondozás, az orvoslás, és a közegészségügy története Jászberényben. Jászberény, 2000.
- SUGÁRNÉ 2006: Sugárné Koncsek Aranka: Jászberény temetői. Jászberény, 2006.
- SZLUHA 2005: Szluha Márton: Nyitra vármegye nemesi családjai. I-II. Budapest, 2003-2005.
- SZLUHA 2006: Szluha Márton: Árva, Trencsén és Zólyom vármegye nemesi családjai. Budapest, 2006.

A szerző köszönetet mond Sugárné Koncsek Arankának szíves segítségéért.

Goda Zoltán

EGY RÉGI TEHETSÉGMENTŐ AKCIÓRÓL.

Az 1941/42-es tanévben kezdődött az ún. „Országos Falusi Tehetségmentési Akció”, amelynek magam is részese voltam a jászapáti gróf Széchenyi István gimnáziumban. Mielőtt ennek részletes leírására vállalkoznék, a bőséges előzményekre is ki kell térnem.

A tehetségmentés kérdése Magyarországon a két világháború között

Az intézményes tehetségekutatással és tehetségmentéssel kapcsolatos irodalom elég széleskörű az 1920-as évektől kezdve. Már itt meg kell említenem Bánfai József „A tehetség-probléma hazai történetének irodalma a kezdetektől 1950-ig” című bibliográfiáját, amely rendkívüli alaposággal mutatja be a főleg folyóiratokban és újságokban megjelent cikkeket. (Digitális változata az interneten is megtekinthető.)

Az 1920-as évek elején főleg a tehetséges emberek (zsenik) lélektani vonatkozásait tárgyalja sok írás, de olykor már szó esik a tehetségmentésről is. 1922-ben a Műcsarnokban rendezték meg a „Tehetséges Gyermek Rajzkiállítását”, amely nagyon sikeresnek bizonyult. 1926-ban ezt követte egy második kiállítás, és ehhez már egy tehetségvédelmi kongresszus is csatlakozott. Az itt megfogalmazott tervek azonban nem realizálódtak, és ezt követően évekig csak elvi síkon foglalkoztak a tehetség kérdéskörével. 1934-ben a Magyar Szalon „Magyar Östehetség” címen rendezett kiállítást, amely körül élénk vita bontakozott ki. A vitában többek között részt vettek: Móricz Zsigmond, Németh László, Szekfű Gyula, Szerb Antal, Tamási Áron, és sokan mások. A vita néhány hónap alatt fellángolt, de aztán másfél év alatt, minden kézzel fogható eredmény nélkül, ki is fulladt.

Eközben azonban csöndben történt valami fontos dolog: 1935-ben a sárospataki Református Gimnáziumban megkezdődött az intézményes tehetségmentés. A környező falvakból összegyűjtötték a nagyon jól tanuló 5-6. osztályt végzett szegény sorsú gyermekeket. Versenyvizsgát tartottak részükre, és közülük 8-10-en a gimnáziumban tanulhattak tovább, miközben az internátusban teljes ellátást kaptak. Ezt évről évre megismételték, és szépen kialakult egy rendszer, amely egyre nagyobb nyilvánosságot kapott.

1937-től kezdődően a tehetségmentés kérdése, amely egyre inkább elfogadottá vált, több szalon is futott. Megjelent a vallás és közoktatásügyi miniszter 9000/1937 számú rendelete a „Horthy Miklós Ösztöndíjalap” szervezéséről. Ez a rendelet azonban csak a középiskolák felső négy osztályában tanulók részére adott ösztöndíjat, de nem érintette azokat a tehetséges falusi gyermekeket, akik a gimnáziumokba be sem jutottak. Közben a sárospataki példa egyre több követőre talált, elsősorban a református iskolák körében. Hódmezővásárhelyen is megkezdődött a falusi (tanyasi)